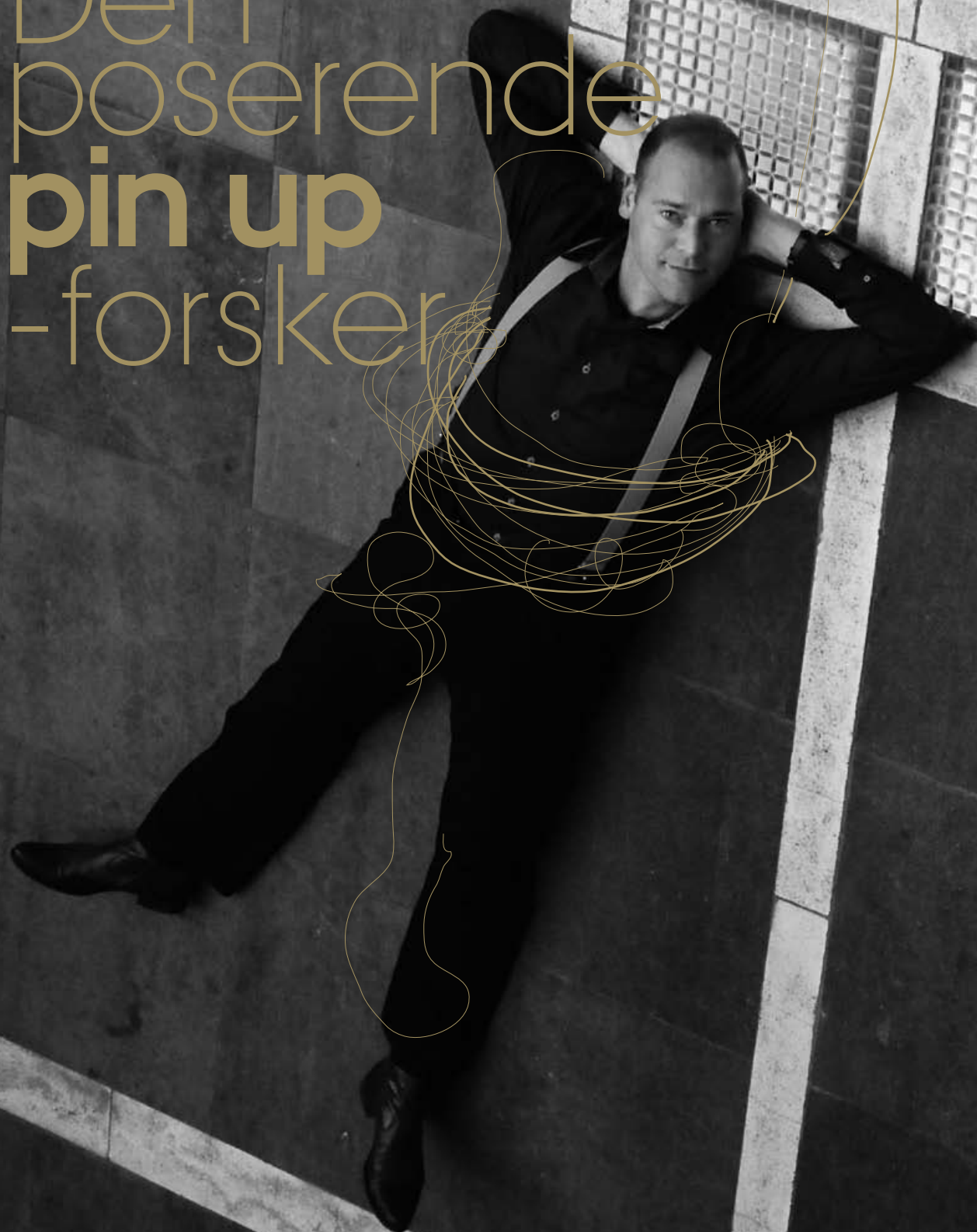


Den  
poserende  
**pin up**  
-forsker



## Forskere i fuld figur

fænger i medierne. Men kan den videnskabelige saglighed holde til det?

\*Søren Solkjær Starbird er en kendt rock'n' roll-fotograf. Han har iscenesat og fotograferet flere af verdens største rockstjerner. Fra U2 og Paul McCartney til danske Anders Trentemøller. Men han har også en gang taget nogle billeder af filosofen Anders Fogh Jensen.

"Og det var faktisk sådan det for alvor startede. Lidt tilfældigt og uden jeg rigtig havde tænkt over det," siger Anders Fogh Jensen, når man spørger til bevæggrundene for hans karakteristiske fremtoning i medierne. Senest har han i forbindelse med udgivelsen af bøgerne "Projektsamfundet" og "Projektmennesket" været mere end almindeligt synlig i medierne. Han har poseret på både halve og hele sider i aviserne – som oftest i fuld figur og altid iklædt sin karakteristiske uniform; en flot skjorte og seler, alt imens hans forskning blev formidlet og forklaret i spalterne gennem personlige anekdoter om singleliv og tagandens.

Er nutidens forskere virkelig nødt til at posere i fuld figur - nærmest som rockstjerner - for at fange offentlighedens opmærksomhed? Selvfølgelig ikke. Men måske siger Anders Fogh Jensens eksempel alligevel noget generelt om de ændrede vilkår, som fremtidens forsker må agere under.

Claus Holm, prodekan for kommunikation ved DPU, Aarhus Universitet, kan i hvert fald godt se nogle karakteristiske træk i Anders Fogh Jensens eksempel:

"Forskeren som person bliver en stadig vigtigere og tydeligere del i kommunikationen af den videnskabelige sandhed. Kommunikationen suppleres med ekstra-faglige retoriske midler for at opnå opmærksomhed og troværdighed over for nye målgrupper. Vi vil se meget mere af forskerne. Vi vil vide noget om dem som personer. At Anders Fogh Jensen danser tango for eksempel."

”Dermed opstår risikoen for, at forskerens **evne til at begejstre sker uden tilstrækkelig sammenhæng** med deres identitet som forsker og deres forskningsresultater

Claus Holm

### Tab af status

Men hvorfor denne tendens? Jens Erik Kristensen, idehistoriker og lektor ved DPU, peger på fænomenet opmærksomhed som nøglekategori til at forstå tendensen. Han siger:

"Vi lever i en opmærksomhedsøkonomi, hvor der kæmpes med alle midler om at tiltrække sig offentlig opmærksomhed. Det gælder også for forskning og videnskab. De har i og for sig altid været båret af en art intern opmærksomhedsøkonomi, hvor det handlede om at få kollegial opmærksomhed. Man udvekslede opmærksomhed gennem citation, referencer, kritik m.v.. Den interne opmærksomhedsøkonomi er de senere år kommet under pres fra den eksterne, hvor det handler om at fange medierne opmærksomhed. Og her kommer forskerens person uvægerligt i centrum."

Jens Erik Kristensen peger desuden på videnskabens generelt faldende prestige som en af grundene til, at også forskere nu må kæmpe om den offentlige opmærksomhed som en del af deres eksistensberettigelse: ▶

# ”Universiteter og videnskab er ikke længere hævet over resten af samfundet som det sted, hvor offentligheden andægtigt henvender sig for at få svar. De er nød til at kæmpe hårdt for at blive ’synlige’

Jens Erik Kristensen

”Universiteter og videnskab er ikke længere hævet over resten af samfundet som det sted, hvor offentligheden andægtigt henvender sig for at få svar. De er nød til at kæmpe hårdt for at blive ’synlige’. Det er et vilkår, for grundlæggende handler det om, hvordan man gør sin videnskabelige forskning gældende i kamp med andre og konkurrerende former for viden. I denne videnspolitiske kamp er det ikke længere nok at henvise til, at det er videnskab. For videnskaben taler jo sjældent med samlet røst i offentligheden. Den ene dag siger en forsker det ene og næste dag en anden forsker noget helt andet. Så hvorfor have mere tiltro til videnskaben end til så meget andet?”

## En visuel signatur

Forskere kan kort sagt ikke forlade sig på sagligheden og sandheden alene, når de vil gøre deres viden gældende. Derfor oprustes der på kommunikation og formidling, hvor de retoriske dyder af gode og tvingende grunde kommer til ære og værdighed igen. Og det har universiteterne ifølge Jens Erik Kristensen været både langsomme til at opdage og dårlige til at forholde sig til:

”For når den offentlige opmærksomhed skal fanges, er det pludselig alt det, som forestillingen om den rene videnskab ikke vil vide af, der kommer i centrum. Den sensationelle overskrift, de små personlige anekdoter, den lille historie, de sjove omstændigheder og ikke mindst forskeren selv som person. Det handler om synlighed, personlighed og retoriske evner. Man skal kort sagt kunne brænde igennem. Som forsker er det ikke længere tilstrækkeligt at blive citeret og henvist til. Den visuelle fremtræden er vigtig. Der skal billeder på.”

For Anders Fogh Jensen er der egentlig ikke så meget nyt i udviklingen.

”Det har altid været vigtigt for forskere at få deres navn og signatur på en bog. Forskellen er blot, at i en stadig mere visuel og omskiftelig kultur er det logisk, at den signatur bliver tilsvarende mere visuelt genkendelig,” fastslår han og fortsætter: ”Og den logik har jeg sådan set bare fulgt. Min optræden i medierne har fra første færd været ganske ureflekteret i den forstand, at jeg aldrig har prøvet – og sikkert heller ikke evnet – at tænke en mediestrategisk tanke. Jeg har i bund og grund bare spillet med på fotografernes forslag – som nu også billedet til den her artikel – og fortalt de personlige anekdoter, når journalisterne spurgte. At det så ofte var de personlige

anekdoter, journalisterne greb fat i, irriterede mig meget i starten. Hvorfor skrev de ikke mere om de teoretiske aspekter af min forskning? Med tiden har jeg vænnet mig til det. Det er spillereglerne.”

## Forsker uden tandpastapletter

Claus Holm peger også på, at vi er vidne til retorikkens genkomst. En retorik, der ikke kun angår de sproglige retoriske ressourcer, men også handler om den visuelle fremtrædelse. Han henviser til, at det først var i det 19. århundrede, at jagten på den videnskabelige sandhed bildte sig ind at kunne klare sig uden støtte fra retorikken.

”Man troede på, at sagen og sandheden kunne skilles ud som en sag for sig. Man troede, at man kunne miskreditere overbevisningskunsten inden for videnskaben. Derfor måtte man som sandhedssøgende forsker heller ikke gå op i sådan noget som fremtoning. Professor Lars-Henrik Schmidt, GNOSIS, DPU har for eksempel en gang fortalt, at hans sans for mode blev knækket, da han kom på universitetet i 1970erne. På det tidspunkt drejede det sig om at slippe den indre ånd fri, ikke om at tage sig ud. Den marxistiske videnskabs sandheds-mode dikterede træsko, kakiskjorter og cowboybukser. Man skulle være værd at høre på, ikke ordentlig klædt og velset. Det knækkede helt konkret mode-manden med svenskerhår fra Vejle. Han er siden kommet efter det.”

Men i dag er situationen ifølge Claus Holm også en helt anden. Nærmest den modsatte. Han forklarer:

”Det gamle ideal om den nørdede forsker-type, som er så opslugt af sin sag, at han ikke lægger mærke til tandpastapletterne på sin sweater, har det ikke så let længere. Han er højest ufrivilligt underholdende og uforståelig – og ikke nogen autoritet. Der skal noget andet til. I markedsføringen af uddannelser og forskning skaber vi billeder af attraktive og kloge studerende og forskere, der er optaget af interessante og relevante problemstillinger. I en situation, hvor der aldrig før har været så mange studerende og så mange forskere, er konkurrencen om at skille sig ud skarp. Det betyder, at der skal noget ekstra til. Noget ekstra-fagligt, som skiller de forskellige studie- og forskermiljøer ud fra hinanden.”

## Farerne ved forskernes nye forfængelighed

Men kan forskeren og den videnskabelige saglighed og troværdighed holde til det store fokus på personlighed og

fremtoning? Ifølge Jens Erik Kristensen er det en hårfin balanceakt for den enkelte forsker.

”At bade sig i opmærksomhed, ikke mindst den offentlige, er et drug for de fleste. Faren består ikke blot i, at man sætter sit videnskabelige renommé over styr til fordel for en forbigående offentlig popularitet. Den består også i, at den interne kamp om kollegers faglige og kritiske opmærksomhed, som har været en væsentlig del af den videnskabelige forsknings dynamik, erstattes enten af forfængelig selvpromovering i medierne eller en vedvarende appel om anerkendelse.”

Claus Holm henviser i den forbindelse til en forandring i forskernes faglige forfængelighed.

”Sociologen Max Weber talte om forfængeligheden som en persons behov for så synligt som muligt at træde i forgrunden. Ifølge Weber er forfængeligheden en fristelse for politikere. Falder de for den, kan det føre til usaglighed og uansvarlighed. Weber mente omvendt ikke, at forfængelige forskere udgjorde en risiko, da deres forfængelighed var så tæt knyttet sammen med deres faglighed. Men i dag har vi netop en situation, hvor forskere som en slags politikere skal begejstre. Det er ved at blive en del af deres faglighed. Dermed opstår risikoen for, at forskerens evne til at begejstre sker uden tilstrækkelig sammenhæng med deres identitet som forsker og deres forskningsresultater.”

Jens Erik Kristensen deler denne bekymring, men mener det er nødvendigt at sondre mellem ’opmærksomhed’ og ’forfængelighed’. Han peger på, at ”den virkelige fare ved hele det eksterne og mediebarne opmærksomheds-cirkus er, at dets forfængelige logikker lige så stille forplanter sig ind i de kollegiale forskningsfællesskaber og ødelægger den ’sunde’, kritiske og dynamiske opmærksomhedsøkonomi. Der er nemlig to udbredte måder at misforstå betydningen af opmærksomhedens økonomi i forskning og videnskab på: enten tror man, at det handler om anerkendelse, som man i dag slet ikke kan få nok af; eller også reducerer man den erkendelsesbefordrende

kamp om hinandens opmærksomhed til et spørgsmål om personlig forfængelighed. I begge tilfælde er der tale om moralske misforståelser af opmærksomhedens dynamik.”

Og han fortsætter:

”Det skaber en pæn, konfliktsky og sleben kultur, hvor man giver køb – måske ikke på det faglige – men på den dynamik, der er med til at drive den faglige og forskningsmæssige udvikling frem, herunder den gensidige faglige kritik forskere imellem. Ingen tør jo nærmest længere sige til sine kolleger, at man synes det fagligt set er noget lort, de har lavet. Det bliver til små indestængte bemærkninger og sarkasmer. Man skulle jo nødig såre nogens forfængelighed eller krænke deres ret til anerkendelse. Det er for mig at se det modsatte af en videnskabelig opmærksomhedsøkonomi. Snarere noget i retning af videnskabelig småborgerlighed.”

Af Peder Holm  
peho@dpu.dk



#### ANDERS FOGH JENSEN

Anders Fogh Jensen, filosof, f.1973, D.E.A. i filosofi fra Sorbonne, Ph.D. fra KU, Forfatter til bøgerne *Metaforens magt* (2001), *Mellem ting, Foucaults filosofi* (2005), *Magtens kartografi, Foucault og Bourdieu* (2006), *Projektsamfundet* (2009) og *Projektmenesket* (2009). Har været ansat ved AU; OU, CBS, KU og nu hos Dispuk.

[www.filosoffen.net](http://www.filosoffen.net)



#### JENS ERIK KRISTENSEN

Jens Erik Kristensen er idehistoriker, lektor, lic. phil. og institutleder ved Institut for Pædagogik, DPU, Aarhus Universitet. Senest har han udgivet bogen *"Ideer om et Universitet"* på Aarhus Universitetsforlag.

[www.dpu.dk/om/jek](http://www.dpu.dk/om/jek)



#### CLAUS HOLM

Claus Holm er prodekan for formidling på DPU, Aarhus Universitet.

Claus Holm har blandt andet skrevet bogen *"Forståelsens rasen - om troværdig forskningsformidling"* (Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag 2006) og bogen *"Viden om uddannelse"* (Hans Reitzels Forlag 2007) sammen med professor Jens Rasmussen og lektor Søren Kruse, begge fra DPU, Aarhus Universitet.

[www.dpu.dk/om/clho](http://www.dpu.dk/om/clho)